

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวนับเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญสาขาหนึ่ง ที่ทำรายได้เข้าประเทศเป็นมูลค่ามหาศาล ติดต่อกันมาเป็นเวลานานหลายปี และมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ จะเห็นจากการเพิ่มขึ้นของรายได้ จาก 323.5 พันล้านบาท ในปี พ.ศ. 2545 เป็น 547.8 พันล้านบาท และ 592.8 พันล้านบาท ในปี พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2553 ตามลำดับ นอกจากนี้ยังส่งผลให้ธุรกิจการผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องขยายตัวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ซึ่งได้แก่ ธุรกิจโรงแรมและเกสต์เฮาส์ ที่พัก อาหารและเครื่องดื่ม การผลิตและค้าขายของที่ระลึก บริการรถเช่า สถานที่จอดรถ เป็นต้น ธุรกิจต่าง ๆ ดังกล่าวยังคงได้รับความนิยม และมีการแข่งขันสูง ซึ่งก่อให้เกิดการจ้างงานและยังเป็นกลไกที่สำคัญในการกระจายรายได้และความเจริญสู่ภูมิภาคอีกด้วย ซึ่งในปีต่อ ๆ มาจำนวนนักท่องเที่ยวก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเป็น 15.9 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2553 และ 18.7 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2554 และคาดว่าจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในปีถัดไป (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2554) จากแนวโน้มการขยายตัวของการท่องเที่ยวที่สูงขึ้น ทำให้เกิดการท่องเที่ยวที่หลากหลายรูปแบบ เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวผจญภัย การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงกีฬา เป็นต้น

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่ประเทศไทยได้ยอมรับและกล่าวขานถึงการท่องเที่ยวแบบนี้ค่อนข้างมาก ซึ่งเป็นที่น่าสนใจจากฝ่ายต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เป็นการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ การเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างมีความรับผิดชอบ ก่อเกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น ในประเทศไทย เป็นประเทศที่มีศักยภาพและเอกลักษณ์/ อัตลักษณ์ ทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเทศหนึ่งของโลก เนื่องจากมีระบบนิเวศทางธรรมชาติ ซึ่งเป็นทรัพยากรในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอันทรงคุณค่ามหาศาลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้เป็นอย่างดี ซึ่งรัฐบาลได้กำหนดเป็นนโยบายระดับชาติ เพื่อให้นโยบายดังกล่าวนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจึงกำหนดองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 ด้าน คือ องค์ประกอบด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544 ข)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยจักรยาน เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวควบคู่กับการพัฒนาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนและการใช้จักรยานในการท่องเที่ยว ก็เป็นส่วนช่วยเรื่องของการลดการใช้พลังงานอย่างสิ้นเปลืองและลดปริมาณของเสียที่จะเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม อีกทั้งเป็นการออกกำลังกายโดยใช้จักรยานเป็นเครื่องมือ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เข้าถึงธรรมชาติได้ดี หลีกเลียงอากาศที่มีมลพิษ สำหรับการปั่นจักรยาน ยังได้ประโยชน์โดยตรงต่อกล้ามเนื้อ ทำให้กล้ามเนื้อแข็งแรงมากขึ้น โดยเฉพาะกล้ามเนื้อบริเวณเอว สะโพก ทำให้ป้องกันปัญหาปวดกล้ามเนื้อขาได้ดี และยังพัฒนาระบบไหลเวียนโลหิตและระบบหัวใจ อีกทั้งการออกกำลังกายด้วยจักรยาน อย่างต่อเนื่องนาน 30 นาที สำหรับผู้ที่มีน้ำหนักตัว 60 กิโลกรัม จะใช้การเผาผลาญพลังงานเท่ากับ 288 กิโลแคลอรี (นภพร ทัศนัยนา, 2548) ซึ่งสอดคล้องกับชาญวิทย์ โคธีรานุรักษ์ (2551) กล่าวว่า การปั่นจักรยานขึ้นลงเขาถือเป็นการออกกำลังกายแบบแอโรบิกที่หนัก เพราะต้องใช้พลังงานมาก ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อหัวใจ การปั่นจักรยานจึงเหมาะที่จะทำให้หัวใจแข็งแรงมากขึ้น คล้าย ๆ กับการเล่นเทนนิส ฟุตบอล สมรรถภาพระบบหัวใจและปอดจะดีขึ้นอย่างเด่นชัด การปั่นจักรยานเสือภูเขา ปีนเขา ไตรกีฬา เป็นการออกกำลังกายแบบแอโรบิกหนัก ผู้ที่สามารถเล่นกีฬาประเภทนี้ได้จำเป็นต้องมีสมรรถนะหัวใจและปอดดีเยี่ยม

จังหวัดปราจีนบุรี เป็นจังหวัดในภาคตะวันออกของประเทศไทย นับเป็นจังหวัดแห่งมรดกโลก เนื่องจากมีอุทยานแห่งชาติที่เป็นมรดกโลกถึง 3 แห่ง และเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน มีการพบซากโบราณสถานในหลายพื้นที่ของจังหวัด นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติหลายแห่ง ทั้งยังเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ป่ามากที่สุดในภาคตะวันออกอีกด้วย จังหวัดปราจีนบุรี มีการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยที่รู้จัก ได้แก่ แก่งหินเพิง เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความท้าทายระดับยาก ติดอันดับ 5 ของโลก และแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ อย่างเมืองศรีมโหสถ อายุกว่าพันปี และที่น้ำภูมิจิ จังหวัดปราจีนบุรีมีน้ำตกมากที่สุดในประเทศไทย นอกจากนี้จังหวัดปราจีนบุรี ยังมีพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มากที่สุดครอบคลุม 3 อำเภอ ของจังหวัดปราจีนบุรี ได้แก่อำเภอเมือง อำเภอประจันตคาม และอำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรี มียุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดปราจีนบุรีในปี พ.ศ. 2555-2556 โดยสอดคล้องกับ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้กำหนดวิสัยทัศน์ คือ “ปราจีนบุรีเป็นเมืองน่าอยู่ แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศชั้นนำของภาคตะวันออก (คณะกรรมการประสานแผนพัฒนาท้องถิ่นระดับจังหวัด, 2555) แสดงให้เห็นว่าจังหวัดปราจีนบุรีมีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติอันสมบูรณ์ที่หลากหลายและยังให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งเป็นส่วนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดปราจีนบุรี

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยจักรยานในจังหวัดปราจีนบุรี มีแหล่งท่องเที่ยวผจญภัยที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั่วประเทศให้มาทดสอบเส้นทาง คือ วนพืชมรุกชานน้ำตกเขาอีโต้ ซึ่งตั้งอยู่ในอำเภอเมืองจังหวัดปราจีนบุรี มีระยะห่างจากตัวเมือง ประมาณ 15 กิโลเมตร วนพืชมรุกชานน้ำตกเขาอีโต้ มีแหล่งท่องเที่ยวมากมายเช่น อ่างเก็บน้ำจักรพงษ์ น้ำตกเขาอีโต้ สถานที่กางเต็นท์พักผ่อน และเส้นทางจักรยานที่มีหลากหลายรูปแบบ เช่น จักรยานเสือภูเขา ทั้งประเภทครอสคันทรี และดาวนฮิลล์ ที่กำลังได้รับความนิยมมากที่สุดในปัจจุบัน มีเส้นทางครอบคลุมทั่วบริเวณเขาอีโต้ จากจุดเริ่มต้นที่อ่างเก็บน้ำจักรพงษ์จนถึงยอดเขาอีโต้ มีจุดชมวิวเมืองปราจีนบุรี ในเส้นทางจะมีน้ำตกเป็นจุดพักของนักปั่นจักรยาน และมีเส้นทางเรียบสลับกับเนินสูงชันที่เหมาะสมสำหรับผู้ที่ต้องการพิชิตยอดเขาอีโต้ รวมระยะทางทั้งหมดกว่า 50 กิโลเมตร เส้นทางจักรยานที่วนพืชมรุกชานน้ำตกเขาอีโต้ ได้มีผู้ทำการโหวต จากเว็บไซต์ thaimtb.com ว่าเป็นเส้นทางจักรยานผจญภัยอันดับต้น ๆ ของประเทศไทยอีกด้วย จึงทำให้วนพืชมรุกชานน้ำตกเขาอีโต้ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สมบูรณ์ ซึ่งเหมาะสำหรับการท่องเที่ยวในหลากหลายรูปแบบ

เนื่องจากวนพืชมรุกชานน้ำตกเขาอีโต้ ยังไม่มีแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยจักรยานที่เหมาะสม แต่เป็นที่น่าสังเกตคือ มีผู้มาปั่นจักรยานอย่างต่อเนื่องและมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ แต่ยังไม่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลทางสถิติ ผู้วิจัยจึงทำการสังเกตจากพื้นที่โดยตรง พบว่าเมื่อนักท่องเที่ยวด้วยจักรยาน 2 ประเภทคือ นักท่องเที่ยวด้วยจักรยานมือใหม่และนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยจักรยานที่ปั่นท่องเที่ยวประจำ และได้สัมภาษณ์คุณธีรวัฒน์ อ่อนสำลี (2555) หัวหน้าวนพืชมรุกชานน้ำตกเขาอีโต้ พบว่านักท่องเที่ยวที่มาอย่างต่อเนื่องและมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น ย่อมส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทั้งด้านกายภาพ และชีวภาพ รวมทั้งปัญหาด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ยังขาดอยู่ในหลาย ๆ ด้าน ได้แก่ การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น การให้ความรู้เรื่องระบบนิเวศแก่นักท่องเที่ยว และการวัดความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว รวมถึงด้านสุขภาพจากการมาท่องเที่ยวด้วยจักรยาน ซึ่งสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของนิพนธ์ สุขประสาท (2555) หัวหน้าชมรมจักรยานเขาอีโต้ กล่าวว่า นักท่องเที่ยวด้วยจักรยานที่มาท่องเที่ยวที่วนพืชมรุกชานน้ำตกเขาอีโต้ ส่วนใหญ่จะมาจากกรณีหมายทางสื่อออนไลน์ และจะมากันเองด้วยรถส่วนตัว บันเอง และกลับเอง โดยจะไปตามเส้นทางที่ตนรู้ หรือตามป้ายบอกเส้นทางที่มีอยู่ในปัจจุบัน จึงทำให้ไม่ได้รับประโยชน์จากการมาท่องเที่ยวเท่าที่ควร และไม่ตอบสนองหลักการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ส่วนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่เห็นถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยจักรยาน จึงไม่มีการบริหารจัดการที่เป็นรูปธรรมเกิดขึ้น

จากข้อเท็จจริงดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องจัดทำวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยจักรยาน ณ วนพุทธุขยาน น้ำตกเขาอีโต้ จังหวัดปราจีนบุรี เพื่อเป็นการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวด้วยจักรยานที่ผสมผสานการเรียนรู้เชิงนิเวศ การเรียนรู้ด้านสุขภาพพลานามัย การเรียนรู้ด้านสังคมและชุมชน เป็นแนวทางหนึ่งที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยจักรยานให้มีคุณค่าและประโยชน์มากขึ้น และเสนอแนะแนวทางให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เห็นถึงความสำคัญและมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยจักรยานที่วนพุทธุขยานน้ำตกเขาอีโต้ เพื่อนักท่องเที่ยวด้วยจักรยานได้รับประโยชน์จากการมาท่องเที่ยว ตอบสนองหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างสมบูรณ์ ซึ่งผลของการวิจัยครั้งนี้จะเป็นข้อมูลสำคัญส่วนหนึ่งที่ช่วยในการปรับปรุง และการพัฒนาด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยจักรยาน ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่เป็นรูปธรรม ส่งเสริมการท่องเที่ยวให้สามารถใช้ประโยชน์จากแหล่งธรรมชาติในระยะเวลายาวนานและยั่งยืน โดยไม่ศักยภาพต่อการขยายตัวของการท่องเที่ยวในระยะยาว เป็นผลให้เกิดประโยชน์ต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทยได้ในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยจักรยาน ประกอบด้วย เส้นทาง กิจกรรมและกระบวนการ
2. เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยจักรยาน ณ วนพุทธุขยานน้ำตกเขาอีโต้ จากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
3. เพื่อสร้างแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยจักรยาน สำหรับวนพุทธุขยานน้ำตกเขาอีโต้ จังหวัดปราจีนบุรี

ขอบเขตของงานวิจัย

ด้านเนื้อหา

1. การศึกษาวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของพื้นที่ วนพุทธุขยานน้ำตกเขาอีโต้ โดยใช้ทฤษฎี PESTLE Analysis (Bright hup PM project management, 2011) ประกอบด้วย
 - 1.1 การเมือง (Political)
 - 1.2 เศรษฐกิจปัจจุบัน (Economic)
 - 1.3 สังคมวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับท้องถิ่น (Social)

1.4 ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี (Technology)

1.5 กฎหมายที่เกี่ยวข้อง (Legal)

1.6 สภาพแวดล้อม (Ecological)

2. การศึกษาวิเคราะห์สภาพแวดล้อมพื้นที่ วนพุทธอุทยานน้ำตกเขาอีโต้ โดยใช้ทฤษฎี

SIPOC Model ของ Tennessee associates international (Who developed the SIPOC model?, 2012) ประกอบด้วย

2.1 ผู้ส่งมอบ นำส่ง (Supplier)

2.2 ปัจจัยนำเข้า (Input)

2.3 กระบวนการ (Process)

2.4 ผลผลิต สินค้า บริการ (Output)

2.5 ผู้รับบริการ (Customer)

3. การประยุกต์ใช้ทฤษฎีส่วนประสมทางการตลาดบริการ 7P ของ Philip (2000 อ้างถึงใน ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2541) มาเป็นหลักการในการสร้างโปรแกรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยจักรยาน ประกอบด้วย

3.1 ด้านผลิตภัณฑ์ (Product)

3.2 ด้านราคา (Price)

3.3 ด้านสถานที่ (Place)

3.4 ด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion)

3.5 ด้านบุคลากร (People)

3.6 ด้านลักษณะทางกายภาพ (Physical evidence)

3.7 ด้านกระบวนการ (Process)

4. องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544 ข) ประกอบด้วย

4.1 ด้านพื้นที่

4.2 ด้านการจัดการ

4.3 ด้านกิจกรรมและกระบวนการ

4.4 ด้านการมีส่วนร่วม

5. หน้าที่การบริหารจัดการ (Function of management) ประกอบด้วย

5.1 การวางแผน

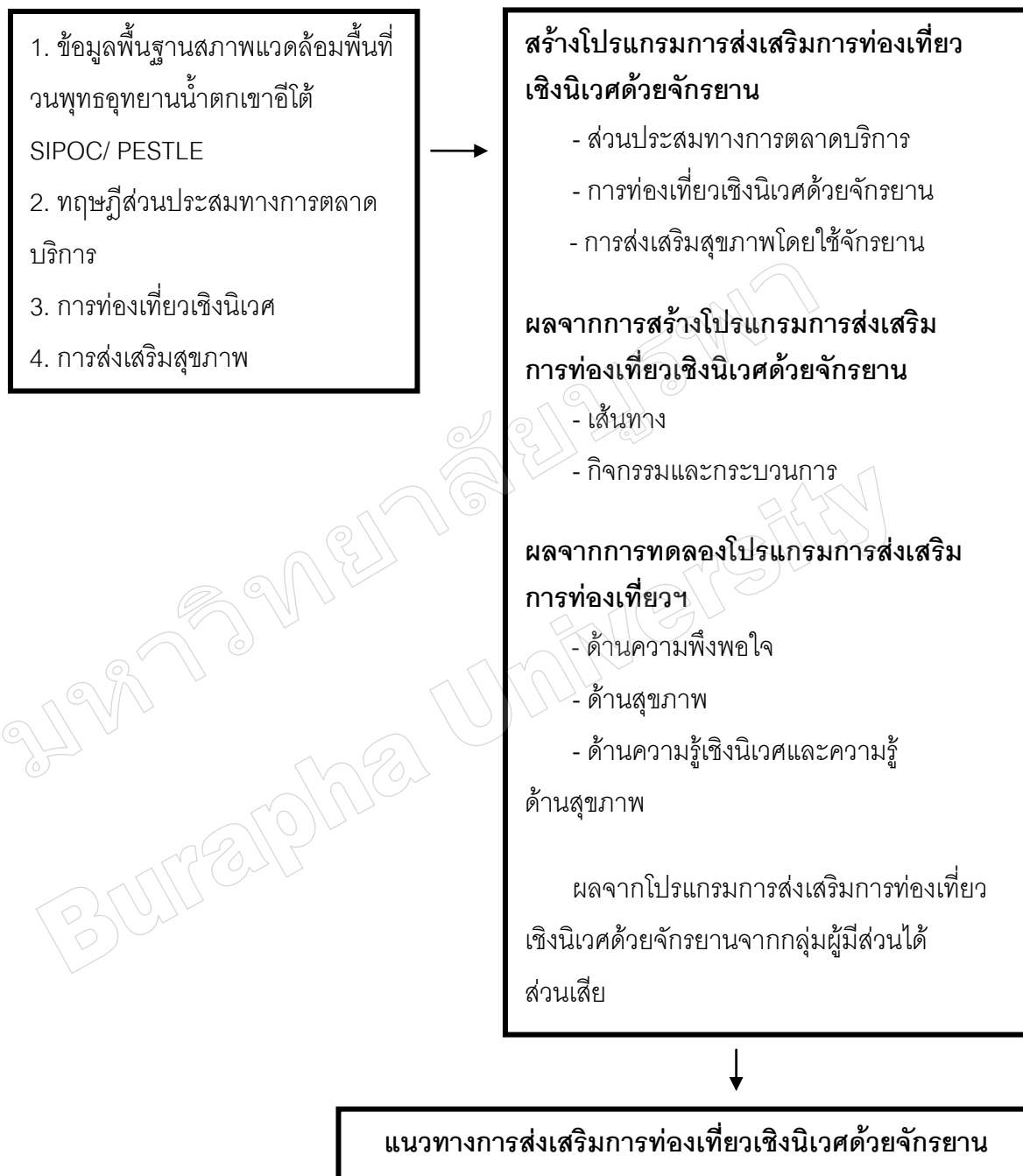
- 5.2 การชี้แนะ/ การนำไปสู่การปฏิบัติ
- 5.3 การจัดองค์กร
- 5.5 การควบคุม
- 6. ทรัพยากรในการบริหารจัดการ (Management resources) ประกอบด้วย
 - 6.1 ทรัพยากรด้านบุคคล
 - 6.2 ทรัพยากรด้านงบประมาณ
 - 6.3 ทรัพยากรด้านอุปกรณ์ สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก
 - 6.4 การบริหารจัดการ

กลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาครั้งนี้ใช้กลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูล 3 กลุ่มคือ

1. กลุ่มตัวอย่างในการทดลองโดยประยุกต์การวิจัยและการพัฒนา (R & D) กลุ่มตัวอย่างจำนวน 34 คน แบ่งออกเป็นสองกลุ่มคือ นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยจักรยานมือใหม่ และนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยจักรยาน เพื่อกำหนดความท้าทาย สมรรถภาพทางกาย และความปลอดภัย ที่ต่างกัน โดยกลุ่มตัวอย่างนี้ อาสาสมัครและยินดีเข้าร่วมโครงการวิจัย และลงนามยินยอมการเข้าร่วมกิจกรรมตามที่คุณวิจัยได้รับการยินยอมให้ดำเนินการวิจัยได้ ของมหาวิทยาลัยบูรพา
 2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านผลจากโปรแกรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยจักรยานจากกลุ่มผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย
 3. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านการสร้างแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยกีฬาจักรยาน วนพุทธรูทยานน้ำตกเขาอีโต้ จังหวัดปราจีนบุรี
- การศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดพื้นที่ในเขตรวนพุทธรูทยานน้ำตกเขาอีโต้ จังหวัดปราจีนบุรี มีเนื้อที่ 13,593 ไร่ หรือประมาณ 21.7 ตารางกิโลเมตร ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลบ้านพระ ตำบลดงขี้เหล็ก ตำบลเนินหอม อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

นิยามศัพท์

การท่องเที่ยว หมายถึง กิจกรรมการเดินทางไปเยือนสถานที่ต่างถิ่น ซึ่งมีใช่เป็นที่พำนักอาศัยประจำของบุคคลนั้น และเป็นการเยือนชั่วคราว โดยไม่ใช่เพื่อเป็นการประกอบอาชีพหารายได้

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การเดินทางไปยังสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา เพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ สภาพธรรมชาติ สภาพสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นบนพื้นฐานของความรู้และความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ และคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น

การท่องเที่ยวด้วยจักรยาน หมายถึง การใช้จักรยานเป็นพาหนะในการเดินทาง โดยไม่มีกฎเกณฑ์มาบังคับ เป็นการเที่ยวชมธรรมชาติ เพื่อความเพลิดเพลิน หรือเพื่อการออกกำลังกายตามวัตถุประสงค์

โปรแกรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยจักรยาน หมายถึง เส้นทางกิจกรรมและกระบวนการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยจักรยาน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นร่วมกับผู้เชี่ยวชาญด้านเทคนิคและพื้นที่ จากการวิเคราะห์พื้นที่ทั้งภายนอกและพื้นที่ภายในวนอุทยานอุทยานน้ำตกเขาค้อได้ จังหวัดปราจีนบุรี

ส่วนประสมทางการตลาด หมายถึง เครื่องมือทางการตลาดที่ทางธุรกิจนำมาใช้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางการตลาด โดยการวิจัยครั้งนี้นำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยจักรยานฯ ประกอบด้วย

ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว (Product) หมายถึง ทรัพยากรการท่องเที่ยว ประกอบด้วย เส้นทางจักรยานในพื้นที่วนอุทยานน้ำตกเขาค้อได้ ป้ายบอกเส้นทาง ป้ายบอกความรู้เชิงนิเวศ และกิจกรรมการท่องเที่ยว

ด้านราคา (Price) หมายถึง ค่าบริการจักรยานประกอบด้วย ราคาเช่าจักรยาน ราคาการซ่อมบำรุงจักรยาน และราคาอาหารเครื่องดื่มบริเวณสถานที่ท่องเที่ยววนอุทยานน้ำตกเขาค้อได้

ด้านสถานที่ (Place) หมายถึง สิ่งอำนวยความสะดวก ประกอบด้วย ห้องน้ำห้องส้วม สถานที่จอดรถ ร้านค้า เส้นทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

ด้านการส่งเสริมทางการตลาด (Promotion) หมายถึง การประชาสัมพันธ์ การจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการสร้างความรู้ความเข้าใจในการเผยแพร่กิจกรรม

ด้านบุคลากร (People) หมายถึง เจ้าหน้าที่วณอุทธานฯ บุคลากรจากชมรมจักรยาน
เขาอีโต้ ผู้นำกิจกรรม คือ การให้บริการที่ดี ความสามารถและความรู้หรือการแนะนำบริการต่าง ๆ

ด้านลักษณะทางกายภาพ (Physical evidence) หมายถึง สภาพแวดล้อมและ
สิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่ให้บริการ ความสะอาด สวยงาม และความเหมาะสม

ด้านกระบวนการ (Process) หมายถึง วิธีปฏิบัติ วิธีการ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่นำเสนอ
บริการให้แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งเกี่ยวกับขั้นตอนการให้บริการที่สะดวกรวดเร็ว มีความชัดเจน
มีการอธิบายให้ผู้ใช้บริการทราบถึงกระบวนการ ทำให้ไม่เกิดความยุ่งยากซับซ้อน

ไซพอค โมเดล (SIPOC Model) หมายถึง ทฤษฎีการศึกษาสภาพพื้นที่ภายในของ
วณอุทธานน้ำตกเขาอีโต้ ประกอบด้วย ผู้ส่งมอบ/ ผู้สนับสนุน (Supplier) ปัจจัยนำเข้า (Input)
กระบวนการ (Process) ผลผลิต สินค้า บริการ (Output) ผู้รับบริการ (Customer)

เพสเทล อะนาไลซิส (PESTLE Analysis) หมายถึง ทฤษฎีการศึกษวิเคราะห์
สภาพพื้นที่ภายนอกของวณอุทธานน้ำตกเขาอีโต้ ประกอบด้วย การเมือง (Political)
เศรษฐกิจปัจจุบัน (Economic) สังคมวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับท้องถิ่น (Social) ความก้าวหน้า
ทางด้านเทคโนโลยี (Technology) กฎหมายที่เกี่ยวข้อง (Legal) สภาพแวดล้อม (Ecological)

ด้านสุขภาพ หมายถึง สมรรถภาพทางกาย ของระบบหัวใจและหลอดเลือดในการทำงาน
ในช่วงออกกำลังกาย โดยการวัดอัตราการเต้นของหัวใจ และการเผาผลาญพลังงานขณะปั่นจักรยาน
ท่องเที่ยว เพื่อให้หาความเหมาะสมในการออกกำลังกายและให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมใช้ในการประเมินตนเอง
เพื่อเข้าร่วมในกิจกรรมอื่น ๆ

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยจักรยานฯ หมายถึง การกำหนด
รูปแบบหน้าที่การบริหารจัดการ (Function of management) 4 ด้านได้แก่ 1. การวางแผน
2. การจัดองค์กร 3. การนำไปใช้ 4. การควบคุม และใช้หลักการทรัพยากรในการบริหารจัดการ
(Management resources) 4M ประกอบด้วย 1) ด้านบุคลากร 2) ด้านงบประมาณ 3) ด้านอุปกรณ์
สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก 4) ด้านการบริหารจัดการ นำมาสร้างเป็นแนวทางการส่งเสริม
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยจักรยาน

**ผลจากโปรแกรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศฯ จากกลุ่มผู้มีส่วนได้
ส่วนเสีย** หมายถึง การมีส่วนได้ส่วนเสียจากผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยการประเมินผลที่เกิดขึ้นภายหลัง
การทดลองใช้โปรแกรม การส่งเสริมการท่องเที่ยวฯ ใช้หลักการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย
ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรม และด้านองค์กร (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544 ข)

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Identity or authentic or endemic or unique) ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (Ecosystem) ในพื้นที่นั้น ๆ ดังนั้น องค์ประกอบด้านพื้นที่จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ (Nature-based tourism)
2. องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อ (Responsible travel) ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมไปถึง การอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ และควบคุม การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainably managed tourism) เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อ (Responsible travel) ที่ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม
3. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ (Learning process) โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึก ที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental education-based tourism)
4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วม ของชุมชนและประชาชนท้องถิ่น (Involvement of local community or people participation) ที่มีส่วนร่วมในการคิด การวางแผน ปฏิบัติตามแผน ได้รับผลประโยชน์ ติดตาม ตรวจสอบ ตลอดจน ร่วมบำรุงรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยว อันจะก่อให้เกิดผล ประโยชน์ต่อท้องถิ่น ทั้งการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิตและการได้รับผลตอบแทน เพื่อนำกลับมาบำรุงรักษาและจัดการ แหล่งท่องเที่ยวด้วย และในที่สุดแล้วท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยว อย่างมีคุณภาพ ท้องถิ่นในที่นี่เริ่มต้นจากระดับรากหญ้า (Grass root) จนถึงการปกครองส่วนท้องถิ่น และอาจรวมไปถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน (Community participation-based tourism)